

Мајор РАДОМИР ЂУРАШИНОВИЋ

СУЖАВАЊЕ ФРОНТА НАПАДА

Искуства из Другог светског рата показују да је нападач за пробој солидно организоване одбране морао остваривати изразиту надмоћност¹⁾ на правцу главног удара. Иако би у условима употребе атомског оружја такво нагомилавање људства и материјала на једном месту било веома опасно, ипак ће бити нужно извесно концентрисање снага на правцу главног удара (јер ће начело стварања надмоћности за извршење пробоја и даље остати у важности), само ће се оно по начину извођења разликовати од оног у класичним условима. Осим тога, не треба заборавити да ће и у условима употребе атомског оружја на појединим правцима, или уопште када то буде ситуација наметала, долазити до напада искључиво класичним оружјем који ће бити веома слични онима из Другог светског рата. Према томе, проблем стварања потребне надмоћности на отсеку пробоја јављаће се у нешто измењеном облику.

Остварити потребну надмоћност у живој сили и техници на отсеку пробоја биће понекад веома тешко, нарочито кад је у питању мала армија чија земља располаже ограниченим људским, а поготову материјалним потенцијалом. Зато се овај проблем у прошлости често покушавао решити на неки други начин, тј. целисходним коришћењем осталих елемената надмоћности (морал, извежбаност, искуство, издржљивост, тешко пролазно земљиште, неповољне временске прилике, ангажовање свежих јединица итд.). Али је вероватно да се ови елементи, у извесним случајевима — као што је то било у ранијим ратовима — неће моћи успешно применити, најчешће зато што их и бранилац може користити у истој мери као и нападач.

Било је покушаја да се овај проблем реши заменом једног рода другим (на пример, да се недостатак тенкова надокнади артиљеријом и обратно, или да се авијацијом²⁾ замени артиљерија), или су употребљаване велике масе живе силе наместо технике³⁾. Међутим, ова замена није увек била погодна, јер тежиште напада није цело време лежало само на једном роду већ је понекад прелазило на неки други,

¹⁾ У пешадији 3—5 пута, у артиљерији 6—10 пута (густина 100—300 оруђа на км фронта) и у тенковима 3—4 пута (30—50, а понекад и 70—100 тенкова на км фронта).

²⁾ Американци су код Сен Лоа 1944 г. извршили само авиоприпрему напада, јер нису имали довољно артиљерије ни муниције за извођење снажне артиљеријске припреме. Резултати су били слаби.

³⁾ Кинези у Корејском рату.

иако су сви родови морали чврсто садејствовати један другом. Тако, на пример, у фази артиљериске припреме напада тежиште не мора да буде на артиљерији, али би у том случају резултати били свакако мањи, а жртве нападача веће. Истина, у току Народноослободилачког рата су бомбашке групе вршиле успешну замену артиљерије када ове није било, али су оне могле да обаве само неке задатке, и то у одређеним ситуацијама.

Полазећи од тога да ће и убудуће нападач моћи да рачуна на успех ако буде на отсеку пробоја остварио потребну надмоћност, а имајући у виду чињеницу да се мора избегавати стварање великих групација које би претстављале погодан атомски циљ, намеће се потреба примене нових, целисходнијих начина за остварење те надмоћности. То би се, на пример, могло постићи сужавањем фронта напада. Наиме, искуство је показало да је најчешће део фронта напада на коме је наношен главни удар износио око трећину, а ређе половину, целокупног фронта напада дотичне јединице. Ово је углавном било када се располагало довољним снагама и средствима, у противном се и у Другом светском рату приступало сужавању фронта напада, односно извођењу пробоја на још ужем фронту. У даљем излагању размотрићемо целисходност оваквог стварања надмоћности.

На могућност стварања надмоћности сужавањем фронта напада на изабраном отсеку пробоја не сме се круто гледати, нити тежити сужавању фронта по сваку цену, тј. до крајњих граница. Другим речима, треба тражити ужи фронт од уобичајеног, али само до реалне мере, пошто његово сужавање зависи од многог фактора — како од оних који зависе од нападача, тако и оних који зависе од браниоца — о чему ће бити доцније говора. Као интересантан пример у овом погледу може послужити Курска битка⁴⁾ 1943 год.

⁴⁾ У првој фази Курске битке Немци су остварили густину артиљерије и осталих родова на правцу главног удара која је потпуно одговарала нормама из Другог светског рата (на пример, 250—300 артиљериских оруђа на км фронта), али то није било довољно јер се густина не сме посматрати изоловано већ у односу на снаге браниоца. У овом случају однос није био никако повољан за Немце. Постоји оправдано мишљење да су Немци морали сузити фронт напада да би на правцу главног удара били вишеструко надмоћнији, али је неоправдано гледиште да су требали да продуже артиљериску припрему (уместо да траје само 80 минута), јер би свако продужење арт. припреме у овом случају (нарочито због совјетске артиљериске противприпреме) онемогућило тактичко изненађење. Напротив, још већим сужавањем фронта и привлачењем снага и средстава са помоћног правца напада повећао би се број артиљериских оруђа тако да би се могла остварити арт. припрема веома великог интензитета, а ипак да траје само 80 минута.

У другој фази Курске битке совјетска 11 армија нападала је на фронту од 18 км, али је фронт на правцу главног удара износио свега 3 км, с тим што је артиљерија вршила неутралисање на фронту од 5 км. Напад је изведен унутрашњим крилима двају корпуса. Овако узан фронт на правцу главног удара уследио је зато што се желео брз и дубок продор. Међутим, напад није успео у потпуности (пробијен је само главни положај) јер је немачка одбрана била дубоко ешелонирана, а Совјети нису ништа предузели да се веома уска основица коридора прошири.

Претерано сужавање отсека пробоја нецелисходно је и обилује озбиљним недостацима (бранилац може у току напада да прострељује нападачеве јединице ватром артиљерије, нарочито пт топова, да лако уочи правац нападачевог главног удара и његов циљ и да према томе предузме одговарајуће противмере: да најближим резервама успешно затвори брещу на уском фронту, пошто притисак чела нападачевог клина и иначе не може бити велики, а и зато што противударом у бок нападача може много лакше пресећи тако танак клин, итд.). Зато, поред делимичног сужавања фронта пробоја, нападач мора предузети мере којима ће отклонити крупније недостатке уских фронтова пробоја и остварити потребну надмоћност у снагама и средствима на изабраном отсеку пробоја. У том циљу он може са помоћних правца скинути што више снага и средстава ради ојачања снага које дејствују на правцу главног удара,⁵⁾ с тим што ће јединице остављене на помоћним правцима активно везивати што јаче снаге браниоца, а по потреби прећи и у одбрану или демонстративним дејствима, ватром и убацавањем мањих јединица што дуже отклањати пажњу браниоца са правца главног удара.

Да би се колико-толико онемогуђило прострељивање пробојног клина оруђима за непосредно гађање (пт топовима, па делимично и митраљезима) требало би заштитити изложене бокове оруђима за непосредно гађање и оклопним јединицама и припремити посебне снаге које ће се убацити у пробојем створену брещу са задатком да ударом у браниочев бок прошире начињени коридор или бар да спрече противнападе браниоца који ће се свим силама трудити да пресече нападачев клин или омете придолазак његових следећих снага.⁶⁾ Но и

⁵⁾ У Курској бици је 65 армија совјетског Централног фронта сасредила на отсек пробоја 75% своје артиљерије и минобацача и успешно извршила задатак.

Приликом пробоја Сремског фронта априла 1945 г. на правцу главног удара налазиле су се три наше дивизије (1 пролетерска, 21 и 42 ударна, тј. 66% пешадиских снага, затим тенковска бригада или 100% тенкова и гро артиљерије) на фронту од 6 км. На помоћном правцу нападале су две дивизије (22 и 48) на фронту од 24 км, с тим што 22 дивизија није уопште располагала артиљеријом.

У Ковелској операцији 1944 г. снаге маршала Рокосовског напале су Немце на широком фронту са три армије у првом ешелону, желећи да развуку немачке снаге, док су пробој извршиле на *ужим фронтovima* но што се обично *практиковало*. Истовремено је извршен широк маневар артиљеријом у оквиру фронта, при чему је маса артиљерије груписана на отсецима пробоја (користећи артиљерију и минобацаче других ешелона и предвиђајући привремено одузимање дела формациске артиљерије корпусима који нису вршили пробој).

⁶⁾ На лвовском правцу, улето 1944 г., совјетске трупе су се уклониле на узаном фронту, па су покретну групу увеле у бој већ половином првог дана напада, мада још није био пробијен главни одбранбени појас. Покретна група — оклопни корпус ојачан са две пт бригаде — извела је дубоко уклињавање на врло узаном фронту (4—5 км). У току првог дана корпус је продро 20 км *обезбеђујући коридор пт артиљеријом*. У позадини корпуса остављена је група самохотки и тенкова, намењена, такође, за ПТО коридора. Немачки против-запад, чији је циљ био пресецање совјетског коридора, пропао је због јаке совјетске ПТО.

дејства нападачеве артиљерије са заклоњених ВП дала би жељене резултате, поготову ако би браниочева одбрана била организована према захтевима противомске заштите (групно поседање са већим међупросторима⁷⁾. У том би случају нападач усмерио главни удар у међупросторе односно на слабо поседнуте делове фронта, те би се и напад могао одвијати без веће непосредне помоћи (на фронту напада) артиљерије са заклоњених ВП, која би највећим делом дејствовала на јаче поседнуте делове одбране лево и десно од правца главног удара, а првенствено против непријатељске артиљерије и минобацача (нарочито против оруђа за прострељивање). Ефекат прострељивања могао би се смањити, а и превремено откривање правца главног удара избећи, ако би се напад вршио ноћу или под заштитом магле, дима, вејавице, високе културе итд.⁸⁾

Нуклеарно оружје идеално омогућује остварење снажне и кратке артиљериске припреме. Но, ако се оно из било којих разлога не може употребити, за ову сврху је неопходна бројно јака артиљерија. Али ако ни ње нема довољно мора се продужити трајање артиљериске припреме, иако се тиме може довести у питање остварење тактичког, а понекад и оперативног изненађења. Да би се у оваквим случајевима избегло продужење артиљериске припреме и са мање артиљерије извела кратка и снажна артиљериска припрема, корисно је за нешто сузити фронт пробоја⁹⁾ и са помоћног правца, односно неактивних делова фронта, привући што више артиљерије на правац главног удара. У оваквим случајевима треба смело користити и оруђа за непосредно гађање¹⁰⁾, пошто она за далеко краће време могу постићи жељени резултат него артиљерија са заклоњених ВП.

Недостатак артиљерије могао би се донекле надокнадити и избором таквог земљишног отсека за пробој на коме се не би морало вршити наткриљивање „артиљериским фронтом пробоја“, бар с једне стране, например када на фронту одбране постоји нека шира при-

⁷⁾ Потпуковник М. Станковић — Концепције савремене одбране и могућности пешадиске и артиљериске ватре — „Војно дело“ 4—5/57, стр. 225.

⁸⁾ У бици код Ел Аламејна 1941 г. фронт напада енглеских снага је био 25 км, а главни удар се наносио ноћу на свега 4 км, иако је однос био веома повољан (1.200 : 250 топова, 1.300 : 550 тенкова, 1.200 : 242 авиополета) у корист маршала Монтгомерија. (Ф. О. Микше: „Тактика атомског рата“, стр. 108—109, ВИЗ ЈНА „Војно дело“, 1957.)

На Источном фронту су совјетске покретне групе успешно убациване у врло узане коридоре који су штићени пт артиљеријом и димним завесама.

⁹⁾ Немци су у Арденској противофанзиви (крајем 1944 г.), сужавајући фронт на правац главног удара (5 и 6 армија), успели да скрате артприпрему. Поред тога, употребили су артиљерију других ешелона ових двеју армија и сву артиљерију ојачања. Но, Немци су постигли успех и зато што је арденски правац (на фронту од 120 км) бранио само један савезнички корпус.

Као што је већ поменуто, маршал Рокосовски је у Ковелској операцији поред осталог употребио артиљерију и минобацаче других ешелона и искористио артиљерију покретних група и на тај начин створио на отсеку пробоја однос у артиљерији 6 : 1. Артиљериска припрема је трајала 100 минута, а пробој је извршен за 4—6 часова.

¹⁰⁾ У Стаљинградској бици (1942 г.) 50% артиљерије Донског и Југозападног фронта дејствовало је у артиљериској припреми непосредно.

родна препрека — преграда (бара, река са током управним на фронт, густа и висока шума, широка јаруга итд.), на коју се једно крило фронта напада може наслонити. Сем тога, преграда довољне ширине ометала би прострељивање јединица које врше пробој, а ако уз то залази и у дубину одбране, она би отежавала маневар браниочевим резервама и штитила бок нападачевих трупа.

Можда би било корисно свој сужени фронт пробоја управити дуж споја са суседом који ће такође дуж истог вршити пробој и на тај начин обезбеђивати један бок узаног фронта пробоја. Сем тога, правац главног удара, могао би да изводи и таквим земљиштем на коме браниочеве резерве не би могле развити максимум брзине (тешко пролазан или каљав терен, беспутно земљиште или са путевима чији је правац неповољан у односу на правац главног удара и сл.), првенствено у случајевима кад бранилац располаже моторизованим снагама у већој мери од нападача. Ово указује и на потребу да се приликом избора правца главног удара понекад отступи од уобичајеног захтева да се главни удар врши непосредно на онај део одбране чијим падом долази у питање одбрана целог положаја. Другим речима, главни удар не би био директно управљен на тежиште одбране већ неким помоћним правцем на коме се очекује мањи отпор и лакше постизање успеха, после чега би се главни удар управио бочним нападом на само тежиште¹¹⁾. При томе темпо пробоја мора бити веома висок како резерве браниоца не би могле благовремено интервенисати. У овом погледу нападачу иде у прилог и чињеница да ће при одбрани у савременим условима, услед захтева за растреситошћу, бранилац постројити свој борбени поредак са повећаним растојањима и отстојањима између појединих елемената. Ако би дивизија, на пример, бранила фронт ширине 16 па и више км, њене резерве (пуковске и дивизиска) налазиле би се можда на удаљењу од 7 до 15 км од својих првих ешелона. Према томе, да би браниочеве резерве могле интервенисати, јединице првог ешелона треба дуже да издрже у борби (јер ће за дивизиску резерву у овом случају бити потребно око 5 часова — да се прикупи, стигне и развије за борбу). Међутим, искуство јасно говори да ће нападач увек предузимати мере да успори долазак браниочевих резерви. Он ће у овом циљу, поред ваздухопловства и далекометне артиљерије (поготову ако их не буде довољно), користити убачене и партизанске јединице. У оваквим условима батаљони прве линије најчешће не би издржали до доласка резерви — кад је у питању утврђивање у групном систему, а при непрекидном поседању први појас вероватно би био пробијен. Истина,

¹¹⁾ Овако, на пример, нису радили Немци у првој (нападној) фази Курске битке, већ су дејствовали најкрајим путем и према најважнијим објектима, који су сасвим разумљиво, и најбоље брањени. Истина, овакав начин се може далеко лакше примењивати при извођењу напада у тактичким но у оперативним размерама.

треба напоменути да ово разматрање важи само у случају ако би се резерве употребљавале на класичан начин. Међутим, постоје и друга мишљења о употреби резерви у савременом рату, па и таква да их у одбрани не треба ни покретати ка месту пробоја већ најпре дочекати непријатеља ватром, па тек онда кренути у напад, слично ономе како се то понекад радило у НОР.¹²⁾ До оваквог начина употребе резерви може доћи када бранилац, да би сачувао своје резерве од евентуалног нуклеарног удара нападача, задржи резерве у склоништима на утврђеним положајима све до доласка нападача у непосредни додир.

Ако се напада на солидно утврђене положаје мале дубине, могућности успешног напада на суженом фронту биће далеко веће, а његово извођење знатно лакше, пошто се може очекивати једновремени пробој целог браничевог положаја; док, при пробоју солидно утврђених положаја велике дубине нападач се мора задовољити, најчешће, пробојем по етапама, односно нападима са ограниченим циљем.

*

У савременим условима нападач ће бити принуђен да напада на широком фронту и да своје снаге, намењене за главни удар (а које би у класичним условима нормално сасредио на једном правцу) упућује у мањим групама¹³⁾ на два или чак више засебних праваца. Он би на тај начин најпре извршио деконцентрацију снага које би ишле конвергентно према положају браниоца све док се у виду клинова на уским отсецима пробоја не би забиле у дубину непријатељске одбране, а онда би се у самом одбранбеном положају спојиле и тако прикупљене извршиле дефинитиван пробој одбране, тако да би то претстављало нормалан начин пробоја на уском фронту.

Овако „исцепкане“ снаге претстављаће свакако мање рентабилан нуклеарни циљ, а њихово груписање, бар док трају припреме за напад, неће бити тако изразито уочљиво као што је то био случај у класичним условима, те се самим тим може лакше остварити изненађење. Конвергентно кретање из велике дубине могло би се релативно лако извршити, пошто би се обавило на већој површини и са мањим снагама (посматрајући сваки правац посебно) но што би то био случај када би се све ове снаге прикупљале на једном правцу. При оваквом кретању тенкови и моторизована артиљерија не би наилазили на велике тешкоће, док би се за пребацавање пешадије морала користити сва расположива моторна возила. Да би се јединице из покрета могле упутити у пробој, биће неопходно детаљно извиђање и планирање, као и претходно упознавање старешина са земљиштем.

¹²⁾ Потпуковник Љ. Кљаић: „О тактичким резервама и другим ешелонима у нуклеарном рату“, „Војно дело“ 7—8/56, стр. 9.

¹³⁾ На уском фронту ове би групе, иако бројно мање, имале по дужинској јединици фронта пробоја већу густину но у Другом светском рату.

Од свих родова артиљерија захтева највише времена за припреме, али ће и она, захваљујући савременим средствима за извиђање и припрему елемената и откривање и показивање циљева (систем коректурних оруђа¹⁴), центар за управу ватром и сл.), моћи скоро из покрета приступити извршењу својих задатака¹⁵) и правовремено откривати већину новопојављених циљева.

Сужавање фронта напада при nanoшењу главног удара биће целисходно применити и онда кад нападач не располаже довољним бројем оклопних јединица. Познато је да су оне засада најотпорније према дејству нуклеарног оружја те се на ужем фронту пробоја може и скромнијим оклопним снагама створити потребна надмоћност. У том случају, а поготову ако постоји вероватноћа да ће бранилац употребити нуклеарно оружје, остале снаге на помоћном правцу не би требало једновремено да ступају у дејство и да напуштају заклоне које су дотле користиле. Оне би ступиле у акцију тек кад јединице на правцу главног удара буду озбиљно „начеле“ одбранбени положај, тј. у време када ће и бранилац највероватније покушати да одговори на испољени напад (својим већ покренутим резервама и одговарајућим маневром снагама по фронту). Другим речима, напад не би требало да отпочне једновремено на целом фронту већ прво на правцу главног удара, а тек доцније — зависно од ситуације — и на помоћном правцу. Сличних примера је било и у Другом светском рату.¹⁶)

*

Имајући у виду предности и недостатке nanoшења главног удара на уском фронту и успехе у овом погледу постигнуте у Другом светском рату, као и констатацију да ће употреба нуклеарног оружја пружити још повољније услове за примену оваквог начина дејства, задржаћемо се на крају још на неким моментима због којих нам изгледа да ће се убудуће пробој вршити претежно на суженом фронту. Док моћно дејство нуклеарног оружја намеће познати захтев за растурањем снага, дотле на бојишту нема победе без њихове концентрације. Зато се при извођењу борбених дејстава у савременим условима морају тражити решења која ће помирити ова два важна али супротна захтева. Чини нам се да би једно од могућних решења прет-

¹⁴) Систем коректурних оруђа (КОР) је далеко лакше и сигурније користити на узаним но на ширим фронтовима.

¹⁵) При нападу на француске положаје на р. Мези (1940) команданти артиљериских пукова немачког 10 оклопног корпуса послали су, још док су били на маршу, официрске извиднице чији је задатак био да одреде ватрене положаје, припреме елементе за гађање и организују ватрени систем пре но што оруђа стигну. У томе су потпуно успели.

¹⁶) У новембарској офанзиви на Западном фронту 1944 г. америчка 1 и 9 армија, које су биле на правцу главног удара, кренуле су у напад 5 новембра, док је 3 армија, која се налазила на помоћном правцу, отпочела са нападом тек 10 новембра.

стављао и извршење пробоја на знатно ужем фронту него што је то било уобичајено у Другом светском рату, јер би то узан борбени поредак по фронту, а релативно велике дубине, донекле омогућио. Наиме, ако посматрамо ефикасно дејство номиналне „А“ бомбе које покрива површину од око 33 км², видећемо да круг њеног дејства далеко боље покрива ширу и плићу зону напада но уску и дубоку. Јер, уколико је зона тања и дужа, више потсећа на колону на маршу, која је мање осетљива на дејство атомске бомбе него груписана јединица.

Иако овакав начин напада, поред осталих недостатака, крије у себи и једну већу опасност — нуди браниоцу могућност да релативно лако пресече овај дуги и уски нападни клин — чињеница је да ће и борбени поредак браниоца бити у будућем рату „развучен“ како по фронту тако и по дубини, те и пресецање нападачевог нападног клина неће бити лако изводљиво. Уколико нападач буде успео да изврши прикривено концентрацију својих снага намењених за дејство на правцу главног удара, ако оствари изненађење при извођењу удара и буде високим темпом продирао кроз браниочев положај, сматрамо да бранилац неће бити у могућности да благовремено привуче снаге и изврши пресецање узаног нападног клина. На тај начин сужавање фронта пробоја не само што ће олакшати стварање потребне надмоћности на изабраном отсеку пробоја, већ ће и допринети већој безбедности нападачевих снага при извођењу напада у условима употребе атомског оружја.
